

نظریه استدلال در مطالعات بلاغی، منطقی و زبان‌شناختی

www.ketab.ir

محمد طروس

ترجمه:

دکتر فاطمه اکبری زاده

عضو هیئت علمی دانشگاه الزهرا

سرشناسه: طروس، محمد

عنوان قرارداد: النظرية الحجاجية من خلال الدراسات البلاغية و المنطقية و اللسانية. فارسی
عنوان و نام پدیدآور: نظریه استدلال در مطالعات بلاغی، منطقی و زبانشناختی / محمد طروس؛ ترجمه فاطمه اکبری زاده؛
ویراستار علمی هاله بادینده.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه الزهراء (س)، انتشارات، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: بیست و یک، ۱۷۲ ص: جدول.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۱۴-۷۷-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص ۱۶۳-۱۶۶.

موضوع: زبان عربی--معانی و بیان

Arabic language -- Rhetoric

نقد ادبی--کشورهای عربی

Literary criticism -- Arab countries*

شناسه افزوده: اکبری زاده، فاطمه، ۱۳۵۹-، مترجم

شناسه افزوده: بادینده، هاله، ۱۳۴۹-، ویراستار

رده بندی کنگره: PJA ۲۰۲۸

رده بندی دیویی: ۸۰۸/۰۴۹۲۷

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۳۰۶۱۷

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

www.ketab.ir

نظریه استدلال در مطالعات بلاغی، منطقی و زبانشناختی

ترجمه: دکتر فاطمه اکبری زاده (عضو هیئت علمی دانشگاه الزهرا)

انتشارات: دانشگاه الزهرا (س)

کارگاه صفحه آرایی و طراحی جلد: لوگو گرافیکال

چاپ و صحافی: چاپ دیجیتال نیکو

ویراستار علمی: دکتر هاله بادینده

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: 978-622-6114-77-6

قیمت: ۵۲۰۰۰ تومان

سال نشر: پاییز ۱۴۰۰

شماره تماس واحد فروش: ۰۲۱-۸۸۰۴۸۹۳۴-۰۲۱-۸۵۶۹۲۸۳۹

سامانه فروش الکترونیکی: <http://book.alzahra.ac.ir>

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای دانشگاه الزهرا (س) محفوظ است.

پذیرش چاپ این اثر در جلسه ۱۴۸ شورای انتشارات دانشگاه مورخ ۱۳۹۹/۹/۱۱ به تصویب رسید.

فهرست مطالب

مقدمه مترجم.....	۹
مقدمه نویسنده.....	۱۱
پیش درآمد.....	۱۵
تعاریف اولیه.....	۱۶
تنوع موقعیت‌های ارتباطی.....	۱۹

مطالعات بلاغی

۱. بلاغت قدیم.....	۲۵
۱-۱. انواع خطابه.....	۲۵
۲-۱. ساختار خطابه.....	۲۸
۳-۱. روش‌های دلیل‌آوری.....	۳۲
۴-۱. انواع دلایل.....	۳۶
۵-۱. جمع‌بندی.....	۴۸
۲. دیدگاه پرلمان (Chaim Perelman).....	۵۰
۱-۲. تعریف مفهوم استدلال.....	۵۰
۲-۲. ساخت مفهوم استدلال.....	۵۲
۳-۲. استدلال و بدیهه.....	۵۳
۴-۲. ضرورت استدلال.....	۵۷
۵-۲. چارچوب‌های اجتماعی استدلال.....	۵۸
۶-۲. جمع‌بندی.....	۵۹

مطالعات منطقی

۱. الگوی تولمین (Stephen Toulmin) ۶۵

۱-۱. منطق و ارزیابی عملی ۶۵

۱-۲. منطق عملی و نظریه حقوق ۶۷

۱-۳. دلایل تعلیلی ۶۸

۱-۴. حوزه استدلال ۶۹

۱-۵. گزاره‌های وجهی ۷۰

۱-۶. الگوی استدلال ۷۲

۱-۷. جمع‌بندی ۷۳

۲. الگوی ج. گرایز (Jean Blaise Grize) ۷۴

۲-۱. استدلال؛ کنشی گفتمانی ۷۵

۲-۲. منطق طبیعی ۷۵

۲-۳. هدف، رخدادها و ارزش‌ها ۷۷

۲-۴. منطق استدلال و مفاهیم بلاغی ۷۸

۲-۵. چارچوب نظری ۸۰

۲-۶. منطق و استدلال ۸۱

۲-۷. جمع‌بندی ۸۲

۳. الگوی ج. ویگنو (Georges Vignaux) ۸۳

۳-۱. استدلال / برهان ۸۳

۳-۲. استدلال و دریافت ۸۵

۳-۳. ارائه تعریف عملی ۸۶

۳-۴. منطق استدلال گفتمانی ۸۸

۳-۵. روش تحلیل گفتمان ۸۹

مقدمه مترجم

این اثر، ترجمه کتاب «النظرية الحجاجية من خلال الدراسات البلاغية والمنطقية واللسانية» تألیف دکتر محمد طروس است که در پژوهش‌های مرتبط با نظریه استدلال به آن به عنوان یکی از منابع اصلی استناد می‌شود. معادل «استدلال» در زبان عربی، اصطلاح «الحجاج»، در زبان انگلیسی واژه "Argumentation" و در زبان فرانسه واژه "l'argumentation" است. پایه و اساس شکل‌گیری نظریه استدلال اصل گفت‌وگومندی در گفتمان است. این نظریه، از منظر کاربردشناختی و بر اساس نوع ارتباط مخاطب و گوینده، به تحلیل پیامی می‌پردازد که با هدف اثربخشی و متقاعدسازی بین مخاطب و گوینده ردّویدل می‌شود. زبان به‌طور طبیعی دارای چارچوب اقناعی است و چپنش عناصر گفتمان‌ساز در آن به‌گونه‌ای است که با تأثیر بر مخاطب، او را به سوی پذیرش هدف گفتمانی سوق می‌دهد؛ لذا می‌توان گفت استدلال، کارکرد اساسی و مهمی در ایجاد کنش گفتمانی دارد و با تأثیر بر مخاطب، کنش منظوری اقناعی لازم را ایفا می‌کند.

از نخستین کاربرست نظریه استدلال در خوانش انتقادی متون، مدت زمان مدیدی نمی‌گذرد و افرادی چون تولمین و دوکرو به تفصیل در این زمینه سخن گفته‌اند، به‌ویژه منتقدان و پژوهشگران عرب که به زیبایی این نظریه را در خوانش متون ادبی از شعر و نثر گرفته تا خوانش متون دینی چون قرآن و نهج‌البلاغه و... به‌کار بسته و دریافت‌های در خور تأملی ارائه کرده‌اند. باین‌حال، پژوهشگران ایرانی به‌خوبی این نظریه را نقد و کنکاش نکرده‌اند؛ لذا امید است این ترجمه، باب پژوهش‌های بیشتری را در این زمینه بگشاید.

در معادل‌گزینی اصطلاح «الحجاج»، توجه به تفاوت این اصطلاح با واژه‌های جدل، برهان، احتجاج، خطابه و اقناع، امری ضروری است. برخی پژوهشگران با وام‌گیری از اصطلاحات عربی، معادل «احتجاج» و برخی معادل «برهان» را برای این اصطلاح به‌کار برده‌اند؛ درحالی‌که این معادل‌ها به‌واقع تنها برای پژوهشگران مسلط به زبان عربی مفاهیم مأنوسی به‌شمار می‌روند. برخی پژوهشگران رشته زبان انگلیسی و رشته‌هایی چون حقوق و... معادل «استدلال» را برای تعبیر از این اصطلاح به‌کار برده‌اند که با معادل انگلیسی و فرانسه یادشده تناسب بیشتری دارد. لازم به ذکر است، نظریه

«الحجاج» با معادل واژگانی «استدلال» (Argumentation) و با مفهوم استدلال به معنای «دلیل‌آوری» (Reasoning) در حوزه منطق و فلسفه، متفاوت است و به نوعی ویژگی طبیعی همه زبان‌ها محسوب می‌شود. در ترجمه پیش‌رو، به منظور متمایزسازی این دو اصطلاح، از معادل «دلیل‌آوری» برای استدلال فلسفی و منطقی و از لفظ «استدلال» برای استدلال مورد نظر در این کتاب، استفاده شده است. به نظر می‌رسد می‌توان واژه «استدلال» را معادل مأنوس‌تری برای «الحجاج» دانست؛ هرچند که پژوهشگر این حوزه باید به ظرایف تفاوت این نظریه و ویژگی‌های متمایزکننده آن از معنای منطقی دلیل‌آوری آگاه باشد. از این‌رو بنا به ضرورت کاربست یک معادل واحد برای هر اصطلاح بیگانه در باب نظریات، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران با هم‌فکری و اتحاد رویه بر یک مفهوم اتفاق نظر داشته باشند تا تألیفات و پژوهش‌هایی که در این عرصه به ظهور می‌رسد با ایجاد ارتباط با یکدیگر و نیز انتساب به یک حوزه نظری، در جهت تکمیل و نقد یکدیگر پیش روند.

این نظریه در هریک از حوزه‌های مختلف رشته‌های علوم انسانی با تفاوت‌های ظریفی مطرح است و نظریه‌پردازان از زوایای مختلفی به آن پرداخته‌اند. کتاب پیش‌رو با طرح انواع دیدگاه‌های نظریه‌پردازان این حوزه و کشودن پنجره خوانش انتقادی متون علوم انسانی به روی پژوهشگران و علاقه‌مندان، بهترین اثر در زمینه معرفی این نظریه در حوزه‌های مختلف علوم انسانی اعم از بلاغت و منطق و زبان‌شناسی به‌شمار می‌رود و فرصت خوانش، بررسی و کاربست این نظریه از منظر دیدگاه‌های مختلف را در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهد.

در پایان لازم به ذکر است از آنجا که نویسنده این اثر، مطالب خود را با تقسیمات متعدد و متداخل آورده بود؛ لذا مترجم جهت سهولت فهم، این تقسیمات را به شکل نمودار در ابتدا یا میان فصول آورده است.

امید است ترجمه این کتاب بتواند در راستای ارائه، معرفی و کاربست این نظریه سودمند باشد.

تیرماه ۱۴۰۰ / مترجم